



Ο Ντοριάνο Ναβάρα, επικεφαλής
της Galerie Enrico Navarra.



COURTESY OF DORIANO NAVARRA

ΝΤΟΡΙΑΝΟ ΝΑΒΑΡΑ

«Ο Ζαν-Μισέλ Μπασκιά είναι μια από τις πλέον emblematicές μορφές της σύγχρονης εποχής»

Ο επικεφαλής της Galerie Enrico Navarra, που φέρνει έργα με την υπογραφή του «Radiant Child» στον Πειραιά και τον χώρο τέχνης The Intermission, μιλάει για τη διαχρονική γοητεία του πρόωρα χαμένου αμερικανού καλλιτέχνη.

ΑΠΟ ΤΗ
ΜΑΡΙΑΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ

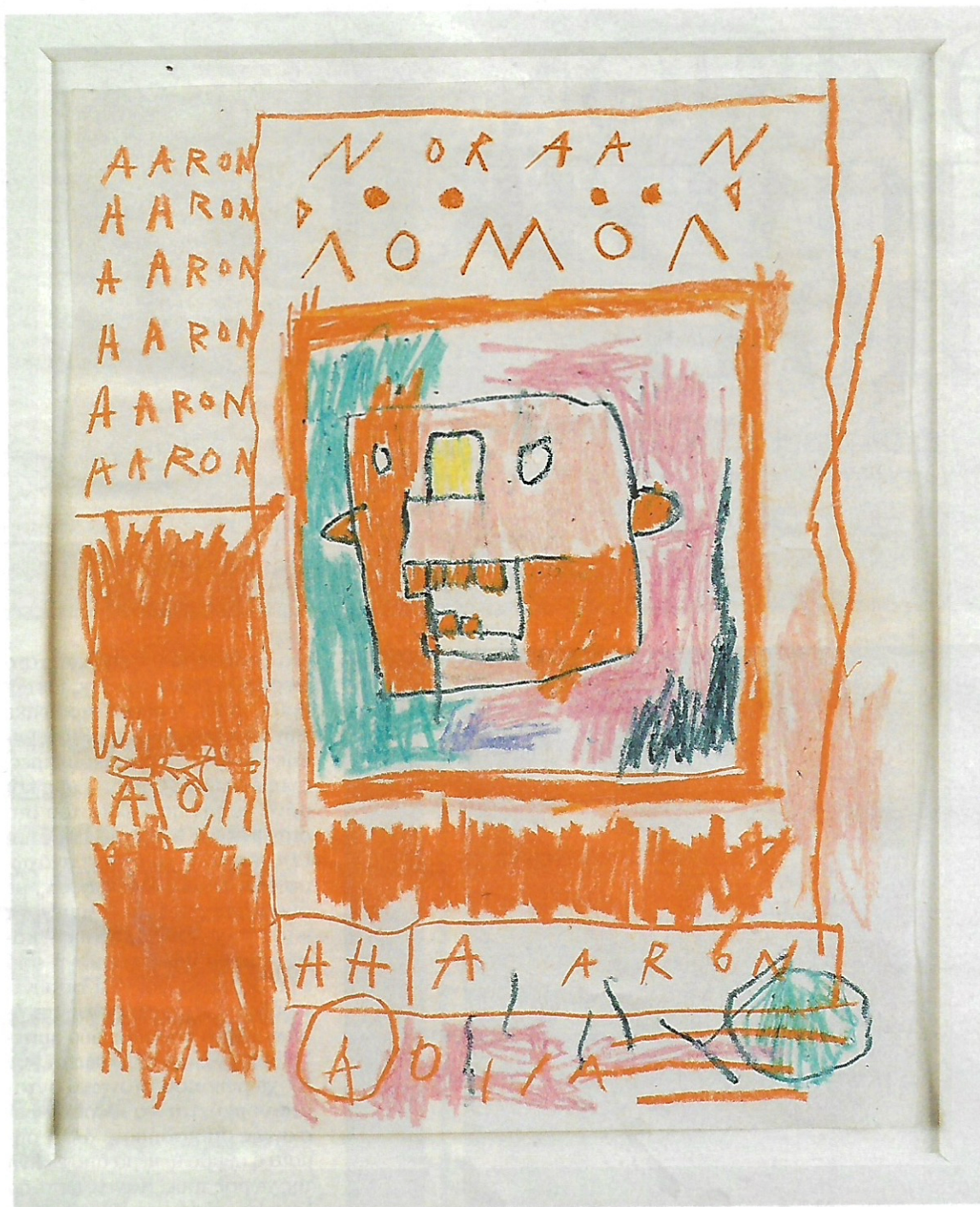
Μεγάλωσε με τη διδαχή ότι ο Ζαν-Μισέλ Μπασκιά (1960-1988) υπήρξε ένας σπουδαίος καλλιτέχνης. «Ήμουν αρκετά τυχερός, γιατί μπόρεσα να δω το έργο του με τα ίδια μου τα μάτια από όταν ήμουν παιδί. Και όσο μεγάλωνα, αυτό που διαπίστωνα ήταν όχι μόνο ότι το φαινόμενο Μπασκιά ήταν πραγματικό, αλλά και ότι συνέχιζε να μεγαλώνει, όλο και πιο πολύ, σε παγκόσμιο επίπεδο». Ο Ντοριάνο Ναβάρα, γιος

του ιταλικής καταγωγής Γάλλου Ενρίκο Ναβάρα (1953-2020), ο οποίος συνέδεσε το όνομά του με την υποστήριξη και τη διάδοση του έργου του Μπασκιά – καθώς και με τη συγγραφή του catalogue raisonné –, είναι ο άνθρωπος πίσω, αλλά και μπροστά, από την Galerie Enrico Navarra. Η γκαλερί αυτή φέρνει στην Ελλάδα, στον Πειραιά και σε συνεργασία με την Αρτεμη Μπαλτογιάννη του χώρου τέχνης The Intermission τα πολυσυζητημένα σχέδια σε χαρτί του «Radiant Child», που

συνεχίζει να λάμπει, σχεδόν τρεις δεκαετίες από τον πρόωρο θάνατό του. Είκοσι έργα σε χαρτί, χρονολογούμενα από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 έως και το 1987, συγκεντρώνονται υπό τον γενικό τίτλο «Jean-Michel Basquiat: Untitled», σε μια έκθεση με έργα του για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Ο τίτλος είναι δανεισμένος από έργο του 1983, το οποίο φέρει απλώς την υπογραφή του καλλιτέχνη και τη λέξη «Ατίτλο». Μια πράξη με προφανείς αναφορές στη σκέψη του Ντισάν, ένα υπαινικτικό αλλά

ηχηρό σχόλιο για την έννοια της αυθεντίας στην τέχνη και κυρίως για τη στάση ζωής του ίδιου του Μπασκιά: την επίμονη άρνησή του να καταταγεί σε σχολές, κατηγορίες και ορισμούς. Τα σχέδια αυτά αποτυπώνουν την αμεσότητα της καλλιτεχνικής του φωνής, μεταφέροντας ατόφια την ωμή, ανεξέλεγκτη ενέργεια που τον χαρακτήρισε. «Με αυτή την επιλογή έργων, προσπαθήσαμε να προσφέρουμε στους επισκέπτες μια συνολική εικόνα του σύμπαντός του, ώστε να δουν τα περισσότερα

από τα emblematicά σύμβολα, αποσπάσματα, θέματα και τα πεδία σκέψης στα οποία κινήθηκε μέσα από τη δημιουργία του. Υπάρχει ένα έργο συγκεκριμένα, η μονοτυπία (σ.σ.: Ατίτλη και αυτή, φιλοτεχνημένη το 1986) στην οποία αξιοποίησε στο έπακρο τις δυνατότητες του μέσου και μας έδωσε ένα πραγματικά μνημειώδες έργο, με μια ένταση και αίσθηση σχεδόν ζωγραφική. Είναι μια τεχνική που συχνά δεν εκτιμάται όσο της αξίζει και λανθασμένα συγκρίνεται με τη φωτογραφία, παρότι ανήκει



Jean-Michel Basquiat, «Untitled» (1981), oilstick on paper, 28x21,5 cm.

© ESTATE OF JEAN-MICHEL BASQUIAT. LICENSED BY ARTSTAR, NEW YORK.

στην ίδια ευρύτερη κατηγορία, θα έλεγα. Ωστόσο, τα αποτελέσματα είναι τελείως διαφορετικά» θα πει ο Ναβάρα.

«Basquiat fan» εξ απαλών ονύχων

Από το 2020, ο Ντοριάνο Ναβάρα έχει αναλάβει τη διεύθυνση της Galerie Enrico Navarra, επωμιζόμενος μια βαριά και ταυτόχρονα δημιουργική καλλιτεχνική παρακαταθήκη. Γιος του θρυλικού γκαλερίστα, συλλέκτη και εκδότη καλλιτεχνικών βιβλίων Ενρίκο Ναβάρα, διαχειρίζεται πλέον έναν θεσμό που ταυτίστηκε με τη διορατικότητα και την πίστη σε καλλιτέχνες, προτού τους αναγνωρίσει το διεθνές εικαστικό στερέωμα. Η γκαλερί, που ιδρύθηκε το 1989 στο Παρίσι, εδραίωσε τη φήμη της υποστηρίζοντας αμερικανούς δημιουργούς της δεκαετίας του '80, όπως ο Κιθ Χάρινγκ, ο Κένι Σαρφ και – σε μικρότερο βαθμό – ο Αντι Γουόρχολ. Ωστόσο, η πιο καθοριστική σχέση της ήταν εκείνη με τον Ζαν-Μισέλ Μπασκιά, τον οποίο ο Ενρίκο Ναβάρα στήριξε από τα πρώτα του βήματα. Το 1986, σε μια περίοδο που ο καλλιτέχνης δεν είχε ακόμη καθιερωθεί πλήρως, ο Ναβάρα απέκτησε έργο του και συνέβαλε ουσιαστικά στην ανάδειξή του σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από εκθέσεις και συνεργασίες ανά την υφήλιο. Η επιρροή του αποτυπώθηκε και εμπορικά, όταν το 2017 έργο του Μπασκιά πωλήθηκε έναντι 110,5 εκατομμυρίων

δολαρίων σε δημοπρασία του οίκου Sotheby's – γεγονός που κατέστησε τον καλλιτέχνη (μετά θάνατον) έναν από τους ακριβότερους στον κόσμο. «Η πρόθεση του πατέρα μου ήταν να στρέψει την προσοχή και στο ίδιο το μέσο που είναι η ζωγραφική σε χαρτί. Και αυτά τα έργα αξίζουν να εκτιμηθούν ως ολοκληρωμένα έργα τέχνης, όχι ως προσχέδια ή προπαρασκευαστικά σκίτσα. Δεν δημιουργήθηκαν ως προσχέδια, είναι έργα από μόνα τους και έτσι πρέπει να τα αντιμετωπίζουμε. Όταν εξετάζεις το σύνολο του έργου του Ζαν-Μισέλ Μπασκιά και βλέπεις ότι παρήγαγε περίπου χίλια σχέδια, καταλαβαίνεις πως αυτό δεν ήταν μια παρένθεση στη δημιουργία του, αλλά μια κεντρική διάσταση της καλλιτεχνικής του πορείας. Προσωπικά, με συναρπάζουν βαθιά τα έργα σε χαρτί. Πιστεύω ότι αξίζουν εξίσου σοβαρή προσέγγιση και αφοσίωση με τους πίνακες. Για όσους γνωρίζουν ήδη τον Μπασκιά, αυτή είναι μια ευκαιρία να εμβαθύνουν, να μελετήσουν περισσότερο, να ανακαλύψουν νέες πτυχές του. Και για εκείνους που τον γνωρίζουν για πρώτη φορά, εύχομαι απλώς να απολαύσουν την εμπειρία και ίσως να γεννηθεί μέσα τους ένα ενδιαφέρον για το έργο του» υποστηρίζει ο Ναβάρα.

Κατά τον Ντοριάνο Ναβάρα, αυτή είναι και η ουσία της αποστολής που συνεχίζει να υπηρετεί η Galerie Enrico Navarra: η διαρκής προβολή του έργου

«**Όταν εξετάζεις το σύνολο του έργου του Ζαν-Μισέλ Μπασκιά και βλέπεις ότι παρήγαγε περίπου χίλια σχέδια, καταλαβαίνεις πως αυτό δεν ήταν μια παρένθεση στη δημιουργία του, αλλά μια κεντρική διάσταση της καλλιτεχνικής του πορείας**

του Ζαν-Μισέλ Μπασκιά μέσα από εκθέσεις σε διεθνές επίπεδο: «Φαίνεται αυτονόητο, όμως η αλήθεια είναι ότι πολλοί άνθρωποι δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να δουν το έργο του από κοντά – είτε γιατί το αγνόησαν, είτε γιατί δεν το γνώριζαν, είτε γιατί δεν είχαν γεννηθεί καν όταν είχε παρουσιαστεί μια μεγάλη έκθεση στην περιοχή τους. Γι' αυτό και έχει σημασία να φέρνουμε το έργο του Ζαν-Μισέλ σε μέρη όπου δεν έχει εκτεθεί ποτέ ή έχει περάσει καιρός από την τελευταία παρουσίασή του».

Για παράδειγμα, πριν από δύο χρόνια διοργανώθηκε η έκθεση με τίτλο «Résonance, Jean-Michel Basquiat et l'Univers Kongo» στην Galerie Gradiva στο Παρίσι, που έφερνε σε αντιπαράθεση έργα σε χαρτί του Μπασκιά με αφρικανική τέχνη, κυρίως από το ιστορικό βασίλειο του Κονγκό: «Ήταν μια σημαντική προσπάθεια ανάδειξης της εξαιρετικής ποιότητας της αφρικανικής τέχνης, μέσα από μια έκθεση που εστίαζε στη συναισθηματική και οπτική ανταπόκριση των έργων, και όχι απαραίτητα σε άμεσες ιστορικές ή εννοιολογικές συνδέσεις. Ωστόσο, αν κάποιος παρατηρούσε προσεκτικά, μπορούσε να εντοπίσει ενδιαφέρουσες, ακόμη και άμεσες σχέσεις μεταξύ των δύο. Συνεχίζουμε να αναζητούμε νέες προσεγγίσεις πάνω στο έργο του Μπασκιά. Όπως έγινε και στην έκθεση «Résonance», όπου αναδείξαμε την «αντίληψη» μεταξύ διαφορετικών μορφών τέχνης, έτσι και αυτή την περίοδο δουλεύουμε πάνω σε μια μεγάλη έκθεση αφιερωμένη αποκλειστικά στα έργα σε χαρτί. Η πρόθεσή μας είναι να προσφέρουμε στο κοινό περισσότερα «κλειδιά» για να μπορέσει να διαβάσει, να αποκρυπτογραφήσει και να κατανοήσει βαθύτερα τον Μπασκιά, ή έστω να εμβαθύνει στη διαθέσιμη γνώση γύρω από το έργο του. Το επόμενο μεγάλο μας πρότζεκτ θα είναι μια περιοδεύουσα έκθεση, η οποία θα παρουσιαστεί κυρίως στην Κίνα και την ευρύτερη Ασία».

Διαχρονικό «it boy»

Η διαρκής προβολή του έργου του Ζαν-Μισέλ Μπασκιά, όπως υπογραμμίζει ο Ντοριάνο Ναβάρα, δεν είναι απλώς ένας φόρος τιμής σε έναν ιστορικά σημαντικό καλλιτέχνη, αλλά μια ζωντανή διαδικασία με έντονη απήχηση στο σήμερα. Η επίδραση του Μπασκιά όχι μόνο παραμένει ακέραιη, αλλά, ειδικά στις νεότερες γενιές, φαίνεται

να εντείνεται, αγγίζοντας πλέον τις διαστάσεις ενός πολιτισμικού φαινομένου. Η εικόνα και το έργο του έχουν ξεφύγει από τα στενά όρια των γκαλερί και των μουσείων, διεισδύοντας βαθιά στην καθημερινότητα, την pop κουλτούρα και τη συλλογική φαντασία. Όπως το θέτει ο Ναβάρα: «Μπορεί αυτό να ακούγεται υποκειμενικό, αλλά τα δεδομένα μιλούν από μόνα τους: η Uniqlo δεν έχει πουλήσει ποτέ τόσο πολλά μπλουζάκια όσα με έργα του Μπασκιά, ούτε έχουν παραχθεί ποτέ ξανά τόσο πολλά προϊόντα εμπνευσμένα από το έργο του. Και αυτό λέει κάτι: ο κόσμος τα ζητά, τα αναζητά, υπάρχει πραγματική επιθυμία. Το ενδιαφέρον για τον Μπασκιά – είτε πρόκειται για μια έκθεση, είτε για ένα βιβλίο, είτε απλώς για ένα καπέλο – είναι σήμερα μεγαλύτερο από ποτέ. Αν κοιτάξετε το φαινόμενο των τατουάζ, θα δείτε στα κοινωνικά δίκτυα, στο Instagram και αλλού, πόσοι άνθρωποι επιλέγουν να «χαράξουν» επάνω τους το εμβληματικό του στέμμα, ολόκληρα έργα του ή ακόμη και το πορτρέτο του. Πιστεύω βαθιά πως ο Μπασκιά είναι μια από τις πλέον εμβληματικές μορφές της σύγχρονης εποχής, όχι μόνο για τη γενιά των millennials, αλλά και για τις επόμενες, όπως η Generation Z ή η Alpha. Και θα πρόσθετα, από την πλευρά μου ως εκδότης, ότι κάθε έκθεση αφιερωμένη στο έργο του Μπασκιά, οπουδήποτε και αν διοργανώνεται στον κόσμο – από τη Σανγκάι έως το Λος Άντζελες, από τη Νέα Υόρκη μέχρι το Παρίσι –, γνωρίζει τεράστια επιτυχία. Οι θεσμοί που φιλοξενούν αυτές τις εκθέσεις αντιμετωπίζουν σταθερά τεράστια προσέλευση και θερμή ανταπόκριση από το κοινό. Αυτό που συνειδητοποιώ είναι πως ό,τι συμβαίνει γύρω από το έργο, τη ζωή και την κληρονομιά του Μπασκιά, ίσως δεν έχει φτάσει ακόμη στην κορύφωσή του. Παρότι για πολλούς βρίσκεται ήδη σε πολύ ψηλό σημείο, δεν πιστεύω πως έχουμε δει ακόμα το απόγειό του. Αντιθέτως, πιστεύω ότι τις επόμενες δεκαετίες η φήμη του θα συνεχίσει να μεγαλώνει, όπως ακριβώς συμβαίνει με τις μεγάλες μορφές στην ιστορία της τέχνης».

INFO

«Jean-Michel Basquiat: Untitled»: The Intermission (Πολυδέυκους 37A, Πειραιάς), από τις 22 Μαΐου έως τις 2 Αυγούστου.